

# **STRUKTUR OG AGENCY I DET DANSKE IDRÆTSFELT**

Sine Agergaard

## **Forord**

Ved seminarer og morgenmøder på Center for Kulturforskning går diskussionen om faglige og private forhold ofte livligt. For nylig drejede diskussionen sig om, hvorvidt nutidens antropologer vægter de sociale strukturers determinans eller sværger til en mere possibilistisk forståelse af agency, den enkeltes handlemulighed. Diskussionen motiverede mig til i dette arbejdspapir at eksemplificere, hvorledes jeg har forsøgt at sammentænke to antropologiske teoretikers forståelse af struktur og agency med henblik på at belyse den kulturelle kompleksitet i et hjemligt felt, nemlig det danske idrætsfelt.

Samtidig er dette arbejdspapir tænkt som en hurtig introduktion til det etnografiske idrætsforskningsprojekt, som jeg har beskæftiget mig med de sidste fire år. Her skal også lyde en stor tak til kollegaer ved Center for Kulturforskning, som gennem årene har bevæget sig i det samme fysiske og erkendelsesmæssige rum. Tak for de mange gode møder og diskussioner.

## Introduktion

Nedenstående er mere eller mindre et direkte uddrag fra min afhandling, særligt fra et kapitel, der er skrevet for at give en både teoretisk og empirisk indføring til feltet. Det vil sige, at jeg her præsenterer de teoretiske perspektiver, som bidrager til at definere og danne en forståelsesramme for min analyse af, hvorledes to 'strømme af kulturelle traditioner' bliver videreført af institutioner og aktører i det danske idrætsfelt.

Nedenfor vil jeg udfolde, at der i analysen indgår to centrale teoretiske perspektiver; nemlig den franske sociolog Pierre Bourdieus teori om institutioner og aktører i sociale felter og den norske etnograf Fredrik Barths analysebegreb 'strømme af kulturelle traditioner'.

I denne etnografiske komparative analyse er der valgt et udsnit blandt de mange institutioner og aktører i det danske idrætsfelt. De to udvalgte idrætsuddannelser, lederuddannelsen ved Gymnastik og Idrætshøjskolen ved Viborg (GIV) og træneruddannelsen ved Danmarks Trænerskole Aalborg (DTA), er institutioner<sup>1</sup>, der i høj grad arbejder med at formidle og forny centrale kulturelle traditioner i det danske idrætsfelt<sup>2</sup>. De to aktørgrupper, som er

---

<sup>1</sup> Institutionsbegrebet anvendes her om de to idrætsuddannelser, samtidig med at institutioner i en mere abstrakt forstand er repræsentanter for forskellige kulturelle traditioner. Institutioner er således kendetegnet ved både bestandighed og forandring (Liedman 2000: 214f).

<sup>2</sup> Blandt de 11 idrætshøjskoler i Danmark har jeg fulgt lederuddannelsen ved Gymnastik og Idrætshøjskolen ved Viborg (GIV). Efter flere års kamp lykkedes det i 1951 at oprette GIV, hvilket i høj grad skyldtes en folkelig opbakning fra de jyske amtsforeninger (nu i Danske Gymnastik- og Idrætsforeninger; DGI). Det erklærede formål var dengang som nu at uddanne frivillige ledere. Som forstander Mogens Hemmingsen sagde til mig forud for feltarbejdet, er GIV også aktuelt en af de danske gymnastik- og idrætshøjskoler, der tydeligst bekender sig til den folkelige idrætstradition. En anden uddannelsesinstitution i det danske idrætsfelt, hvor der sker en overlevering af konkurrenceorienterede sportstraditioner, er Danmarks Trænerskole Aalborg (DTA). DTA startede i 1988 som den første uddannelsesinstitution, der er rettet mod at højne trænerniveauet i dansk sport. DTA er blevet efterfulgt af andre uddannelser for elitetrænere bl.a. Idrættens Træner-Akademi ved Syddansk Universitet. DTA har som sit eksplicite formål at uddanne trænere til DIF; Danmarks Idræts-Forbunds specialforbund.

i fokus her, er elever, der bliver uddannet som kommende ledere til den folkelige gymnastik og idræt og som trænere til bredde- og elitesporten.

Bourdieu's feltteori anvendes som en analyseramme for at forstå den samfundsmæssige kontekst for de to uddannelsesinstitutioner, hvor jeg har udført feltarbejde. Mere specifikt vil jeg se på den tvedelte struktur i det danske idrætsfelt, der placerer institutionerne på forskellige positioner som repræsentanter for hhv. den folkelige gymnastik og idræt og for bredde- og elitesporten (udddybes i afsnit 1.1-1.2).

Barth's analysebegreb 'strømme af kulturelle traditioner' bidrager til at uddybe den kulturelle kompleksitet i det danske idrætsfelt. Barth supplerer desuden med en aktør- og procesorienteret forståelse af de enkeltes handlemuligheder i feltet (udddybes i afsnit 1.3).

De to teoretikere er udvalgt, fordi de begge forsøger at arbejde i spændingsfeltet mellem struktur og agency. Netop en forståelse for dobbeltheden mellem struktur og agency er relevant for min analyse af, hvorledes institutioner (GIV og DTA) og aktører (elevgrupperne) på forskelligartet vis bidrager til at videreføre (og forandre) traditioner i det danske idrætsfelt (udddybes i afsnit 1.4).

## 1.1 Analyseramme: det danske idrætsfelt

Bourdieu's feltbegreb med dertil hørende begreber om institutioner, agenter<sup>3</sup>, kapital og positioner m.m. anvender jeg som et sæt af begreber, der kan forklare de aktuelle strukturer, der omgiver de to idrætsuddannelser i form af det danske idrætsfelt. Gennem mit feltarbejde kan jeg ikke afdække hele feltet empirisk, og jeg har derfor brug for en teori, som kan indramme mit udvalgte feltstudie ved GIV og DTA.

Bourdieu har i en forelæsning, der siden er udgivet, opridset 'nogle egenskaber ved sociale felter'. Her argumenterer Bourdieu for, at der på baggrund af analyser af specifikke felter er udviklet en feltteori, der generelt kan anvendes til at undersøge og forstå sociale felter.

"Der findes generelle love for de sociale felter... dette er grunden til at en generel teori ikke er urimelig, og at man skal benytte sig af det man har erfaret om hvert særegne felts måde at fungere på, til at undersøge og fortolke andre felter" (Bourdieu 1997: 117).

Inden anvendelsen af feltteorien som ramme for min analyse af de to danske idrætsuddannelser vil jeg kort præsentere Bourdieus teoretiske baggrund.

Bourdieu blev uddannet i 1950'erne på eliteskolen 'École normale supérieure' i Paris i samme kontekst som bl.a. Michel Foucault. Den teoretiske skoling for Bourdieu og hans medstuderende tog udgangspunkt i den franske strukturalisme på en sådan måde, at Bourdieu bidrog til at forny den efterhånden forældede arv fra den franske sociolog Emile Durkheim (Broady 1991: 102f). Bourdieus tilgang er formuleret som et forsøg på at begrebsliggøre samspillet mellem objektive sociale strukturer og internaliserede subjektive erfaringer og

---

<sup>3</sup> Bourdieus begreb agenter oversættes her som aktører, både fordi det er sprogligt bedre på dansk, men også fordi aktørerne i dette feltstudie udviser en grad af agency, der gør det relevant at supplere Bourdieus feltteori med Barths aktørbegreb.

derved ophæve den traditionelle analytiske dikotomi i humanistisk og samfundsvidenskabelig forskning, bl.a. mellem struktur og agency.

I bogen 'In Other Words' beskriver Bourdieu den analytiske tilgang, han har forsøgt på at udvikle som en 'genetisk strukturalisme'.

*"a genetic structuralism: the analysis of objective structures – those of different fields – is inseparable from the analysis of the genesis, within biological individuals, of the mental structures which are to some extent the product of the incorporation of social structures; inseparable, too, from the analysis of the genesis of these social structures themselves: the social space, and the groups that occupy it, are the product of historical struggles"* (Bourdieu 1990: 14).

Ifølge Bourdieus genetiske strukturalisme er der et sammenfald mellem objektive sociale strukturer og inkorporeringen af disse i biologiske individers mentale strukturer. Bourdieus opfordrer til at analysere den historiske genese af feltets sociale strukturer, der i dette tilfælde kan forklare baggrunden for udviklingen af det danske idrætsfelt og de kampe, der udspiller sig omkring de to uddannelsesinstitutioner. Imidlertid vil det i denne analyse også blive nødvendigt at supplere og diskutere Bourdieus antagelse om, at individers mentale strukturer i høj grad er produkter af de sociale strukturer.

Feltbegrebet er udviklet i første omgang som et empirisk begreb ved Bourdieus studier af Kabylersamfundet i Algeriet (fra sidst i 1950'erne og fremad) og siden som et teoretisk begreb ved studier af det intellektuelle felt i Frankrig (Broady 1991: 275f). Som professor i sociologi på College France (1982-2001) har Bourdieus teoretiske og empiriske arbejder haft stor indflydelse på antropologisk og sociologisk forskning.

Et kritisk spørgsmål er dog, om feltteorien uden videre kan anvendes som en analyseramme for idrætsuddannelser i Danmark. Som et parallelt eksempel nævner den svenske uddannelsessociolog Donald Broady, at det svenske uddannelsessystem ikke er struktureret, som Bourdieu beskriver i sin analyse af

det klasseopdelte franske uddannelsesfelt (jf. Bourdieu & Passeron 1977/98, Broady 1991: 300f). Med andre ord, kan man ikke direkte importere den (strukturalistiske) pointe om, at uddannelser er forbundet med en reproduktion af klasseforskelle (som i Frankrig) til at analysere tilsvarende felter i andre lande. Det kan derimod være nødvendigt at modificere Bourdieus analysebegreber i forhold til det empiriske felt (ibid: 299).

Inspireret af Broady betragter jeg Bourdieus feltbegreb som et værktøj, der får mening ved at blive anvendt i konkrete undersøgelser (Broady 1991: 267). Bourdieus feltteori er tidligere blevet anvendt af den danske sociolog Martin Munk til at definere cykelsporten som et subfelt (Munk 1993) og til at analysere eliteidrætsudøveres livsbaner i et internationalt sportsfelt (Munk 1999). Bourdieus feltteori anvendes her til at definere og forstå et dansk idrætsfelt, hvis historiske udvikling og aktuelle struktur for mig at se generelt er af interesse for dansk idrætsforskning.

### **1.1.a Bourdieus studier af sportsfeltets genese**

Bourdieu har i flere sammenhænge præsenteret teoretiske udkast til historiske og sociologiske studier af sport (Bourdieu 1978, 1990b, 1997). Nedenfor vil jeg kort beskrive Bourdieus overvejelser om, hvad der skal til for at tale om et sportsfelt. Det leder hen til i næste afsnit at præsentere en historisk genese af det danske idrætsfelt.

Ved en international kongres om sportshistorie i 1978 gav Bourdieu en forelæsning med titlen: 'Hvorfor er det muligt at være interesseret i sport' (Bourdieu 1997). Som udgangspunkt stiller Bourdieu to spørgsmål: 'om der eksisterer et sportsfelt med sin egen historie?', og 'hvordan får folk smag for sport?' (ibid: 179). Spørgsmål, der implicerer ikke alene Bourdieus feltteori, men også habitusbegrebet. I første omgang vil jeg fokusere på de elementer, der

ifølge Bourdieu skal til for, at man kan tale om et sportsfelt: 1. at det har en historisk genese, 2. at det er udviklet som et relativt autonomt felt i forhold til magtfeltet, og 3. at der foregår en konkurrence mellem forskellige positioner, der kæmper om at definere sporten.

For det første må man afdække den historiske genese af et sportsfelt, hvilket, Bourdieu mener, skal ske ved en genealogisk kortlægning af sportens oprindelse. Argumentet er, at sportsfeltets udvikling må ses i forhold til et brud med den moderne sports forfædre i form af landsbylege og spil. Bourdieu mener, at den historiske genese af sportsfeltet skete, da sportspraktik blev en social realitet, som ikke kunne reduceres til de tidligere lege og spil (ibid: 180).

For det andet beskriver Bourdieu, at sportsfeltet er blevet udviklet fra det tidspunkt, hvor det er blevet relativt autonomt i forhold til det overordnede magtfelt, der dog økonomisk og politisk til stadighed i nogen grad sætter sit præg på sportsfeltet.

”Historien om sporten er en relativ autonom historie, der bevæger sig i sit eget tempo har sine egne udviklingslove, sine egne kriser, kort sagt: sin egen specifikke kronologi; selv når de store begivenheder i den økonomiske og politiske historie sætter deres præg på den.” (Bourdieu 1997: 180).

Udviklingen af en relativ autonomi for det danske idrætsfelt skal altså forstås som en proces, der både er uafhængig af og præget af den økonomiske og politiske historie som sådan. Bourdieu nævner en række kriterier, der skal til for, at et felt besidder relativ autonomi (Bourdieu 1996a<sup>4</sup>). Det vigtige er her, at

---

<sup>4</sup> Et relativt autonomt felt formår bl.a. at oversætte udefrakommende diskurser og problemer til egne kategorier. Eksempelvis er det lykkedes det danske idrætsfelt at oversætte ovenfrakommende politiske idealer om behovet for at fremme breddeidrætten i Danmark til en diskussion, som i stedet for breddeidrætsbegrebet definerede problematikken med egne kategorier om folkelig idræt og sport (jf. debat efter betænkningen om breddeidrætten i Danmark; KUM 1987, Bruhn 1997). Bourdieu (1996a: 220) kan forklare dette som en egenlogik i et relativt autonomt felt, der gør, at institutioner som DGI og DIF, der har



idrætsfeltets autonomi kun er relativ i forhold til de økonomiske og politiske strukturer i samfundet. De danske idrætsorganisationer har dispositionsret over de penge, de får tildelt af staten, men de er i dag næsten fuldstændigt finansieret af tipsmidler og dermed også afhængige af statens støtte (Ibsen 1995: 35).

I sin forelæsning om sportsfeltet spørger Bourdieu endvidere: 'hvornår systemet af institutioner og aktører er begyndt at fungere som et konkurrencefelt?' (Bourdieu 1997: 180). Den historiske genese af og udviklingen af den relative autonomi for sportsfeltet er altså for det tredje forbundet med, at forskellige institutioner og aktører i feltet er begyndt at konkurrere med hinanden. Bourdieu beskriver, at sportsfeltet har udviklet sig som hjemstedet for kampe, hvor det gælder om at få monopol på at definere idræt og sport.

"Feltet for sportspraktikker er hjemstedet for kampe, hvor det der står på spil bl.a. er monolet på gennemførelsen af den legitime definition af sportspraktikken og af den sportslige aktivitets legitime funktion, det der står på spil er modsætningen mellem amatørisme og professionalisme, mellem sport som praktik og sport som underholdning, mellem eksklusiv sport dvs. elitesport og folkelig idræt eller sport dvs. massesport etc." (Bourdieu 1997: 185).

I oversættelsen af Bourdieu ovenfor veksles mellem en række idræts- og sportsbegreber. Til forskel fra et internationalt sportsfelt er det danske idrætsfelt hjemstedet for specifikke kampe, hvor dansk idræt især er blevet defineret med begreber som folkelig gymnastik og sport. Det vil jeg uddybe i næste afsnit.

### *Historisk genese af det danske idrætsfelt*

En vigtig grund til, at man kan tale om et dansk idrætsfelt, er, at definitionerne af idræt og sport i Danmark ikke er de samme som i et internationalt sportsfelt.

---

tilkæmpet sig magt i idrætsfeltet, er i stand til at oversætte eller bryde de eksterne påvirkninger, så de har en forandrende effekt på de politiske repræsentationer af idræt.

Dette argument er ikke tidligere blevet udfoldet i den Bourdieu-inspirerede idrætsforskning i Danmark. Munk anvender i sin ph.d.-afhandling Bourdieu og den franske sociolog Defrances modeller til at analysere et internationalt sportsfelt og argumenterer for, at sportsfeltet i Danmark skal forstås som del deraf (Munk 1999: 120).

Argumentet er her, at dansk idræt er et socialt og kulturelt felt, hvis historiske genese er forbundet med, at den udefrakommende sport og gymnastik blev omdannet og omdefinert af konkurrerende organisationer og personer. Sidst i 1800-tallet udviklede der sig et konkurrenceforhold mellem den såkaldte svenske gymnastik og engelske sport, som på forskellige måder blev udbredt og defineret som folkelig gymnastik og som sport i det danske idrætsfelt.

Munk nævner, at genesen for det internationale sportsfelt sidst i 1800-tallet udviklede sig parallelt med en fremkomst af foreninger bl.a. i form af den internationale olympiske bevægelse, der afholdt det første moderne OL i 1896 (Munk 1999: 122f). I det danske idrætsfelt fik den historiske genese form ved en folkelig selvorganisering i foreninger med De Danske Skytteforeninger<sup>5</sup> fra 1861 på den ene side, og med oprettelsen af Dansk Idræts-Forbund i 1896 som repræsentant for sporten i Danmark på den anden side.

Det danske idrætsfelt har siden udviklet sig som et privat organiseret system af institutioner og aktører, der er relativt autonomt i forhold til den danske stat. Autonomien udviklede sig ikke, da den såkaldte tyske gymnastik blev gjort obligatorisk i Danmark i statslige institutioner, nemlig i militæret fra 1805 og i de danske almueskoler fra 1814 (Korsgaard 1982/97). Dansk idræt udviklede sig derimod som et relativt autonomt felt sidst i 1800-tallet, da forskellige danske befolkningsgrupper involverede sig i organiseringen.

---

<sup>5</sup> I 1930 ændredes DDS til De Danske Skytte-, Gymnastik- og Idrætsforeninger (DDSG&I), og i 1992 fusionerede DDSG&I med De Danske Gymnastik- og Ungdomsforeninger (DDGU) i Danske Gymnastik- og Idrætsforeninger (DGI).

Landbobefolkningen hentede inspiration fra den svenske gymnastik og udbredte denne som en folkelig gymnastik i foreninger og højskoler i det danske land, mens arbejdere og borgere inspireret af den engelske sport organiserede konkurrencesportsaktiviteter og idrætsklubber i byerne. Fra sidst i 1800-tallet kan man altså tale om et dansk idrætsfelt med konkurrerende positioner af organisationer og personer, der kæmper om at definere dansk idræt hhv. som folkelig gymnastik og som sport (Hansen 1990, 1994).

Konkurrencen mellem forskellige definitioner af dansk idræt fremgår bl.a. i idrætshistoriske samleværker. I første halvdel af 1900-tallet blev der udgivet to centrale værker: 'Den Danske Idrætsbog' (Hermann & Andersen 1935) og 'Idræt. Vor tids store folkeopdager.' (Krogshede 1943). Jørgen Bukdahl (1896-1982), som var den folkelige idræts chefideolog i mellem- og efterkrigstiden, har skrevet en epilog med titlen 'Dansk Idræt' i Krogshedes tobindsværk. Bukdahl kritiserer, at der i mellemkrigstiden var en voksende interesse for sport som legemlig præstation og fremhæver, at dansk idræt som ved den folkelige gymnastik bør være led i en åndelig ungdomsopdragelse.

"Der er en Sports- og Idrætsinteresse herhjemme, som ikke er af det gode. Jeg tænker ikke her paa den Sammenblanding af Sport og Sensation, der hedder Seksdagesløb, jeg tænker heller ikke paa, at Konkurrenceprincippet ofte udhuler Idrættens Moral; men jeg tænker paa, at en opslugende Interesse for det fysiske og det legemlige til sidst virker forkrøblende paa, hvad der har med Aand og Karakter at gøre." (Bukdahl 1943: 334).

Et modsat eksempel på en definition af dansk idræt som konkurrenceorienteret sport giver Aage Herman (1888-1949). Hermann, som var frontfigur for arbejdersporten og samarbejdede med Danmarks Idræts-Forbund (DIF), har foruden at redigere også skrevet et indlæg i 'Den Danske Idrætsbog'. Her sammenligner Hermann dansk idræt med den engelske sports adling af udøverne og lægger vægt på den legemlige færdighed og konkurrenceevne. Hermann

skriver også om 'Idrættens Aand', men modsat Bukdahls idealer om en åndelig ungdomsopdragelse fremhæver Hermann konkurrenceelementet i sporten.

"Idrættens Aand faar enhver Idrætsudøver til i Kamp og Konkurrence at anspænde sin ydeevne mest muligt og til gennem alvorlig, maalbevidst Træning at forbedre Kampen og Konkurrencen bedst muligt." (Hermann 1935: 12).

Bukdahl og Hermann præsenterer således forskellen mellem to konkurrerende definitioner af dansk idræt, der går tilbage til perioden sidst i 1800-tallet.

Videre op gennem 1900-tallet er der i det danske idrætsfelt udviklet et væld af definitioner af idræt som motion, kondi, jogging, bodybuilding, taekwondo, afspænding etc. (se bl.a. betænkningen om breddeidrætten i Danmark, KUM 1987: 35f). Imidlertid er det danske idrætsfelt stadig kendetegnet ved to forskellige måder at definere dansk idræt som hhv. folkelig gymnastik og idræt og som bredde- og elitesport. Det skyldes for mig at se en struktureret forskel mellem to positioner i det danske idrætsfelt, som Bourdieu kan forklare, og som vil blive uddybet i næste afsnit.

### **1.1.b Den aktuelle tvedelte struktur i det danske idrætsfelt**

Gennem Bourdieus forfatterskab er analysen af sociale felter blevet en temmelig omfattende ikke alene historisk, men også sociologisk undersøgelse. Bourdieu har bl.a. publiceret en sociologisk analyse af det højere uddannelsesfelt i Frankrig i 'The State Nobility' (Bourdieu 1996b) og en analyse af det litterære felt i 'The Rules of Art' (Bourdieu 1996a)<sup>6</sup>. Her vil jeg kort præsentere

---

<sup>6</sup> Bourdieu opidser, at man ved kulturelle produktionsfelter som kunst og idræt må analysere: 1. hvordan feltet er udviklet i forhold til magtfeltet, 2. den interne struktur i feltet med relationer mellem positioner besat af individer og grupper, samt 3. habitus for de involverede, som et produkt af deres sociale livsbane og position i feltet (Bourdieu 1996a: 214f).

Bourdieu's feltbegreb med henblik på at analysere den aktuelle struktur, der omgiver de to uddannelsesinstitutioner i form af det danske idrætsfelt.

Bourdieu definerer et socialt felt som: 'et system af agenter og institutioner, som har nogle specifikke interesser, der er knyttet til den position de indtager, og kæmper indbyrdes med hinanden.' (Bourdieu 1997: 180). Med feltbegrebet har Bourdieu fokus på relationer mellem institutioner og aktører i et socialt system. Felteorien gør det muligt at beskrive, hvorledes specifikke institutioner er relateret til forskellige positioner i feltet og kæmper med hinanden om magten i feltet. En position kan således defineres som en stilling, placering eller indplacering i feltet (Broady 1991: 272).

Formuleret med Bourdieu's begreber er der en række specifikke institutioner, som bl.a. udbyder uddannelser i det danske idrætsfelt. GIV og DTA er institutioner, som har specifikke interesser i at uddanne feltets aktører hhv. som folkelige ledere og elitetrænere, og som også kæmper indbyrdes med hinanden som del af det samme system af institutioner. Bourdieu kan desuden forklare, at GIV og DTA er knyttet til to forskellige og konkurrerende, men lige centrale positioner i det danske idrætsfelt.

Det danske idrætsfelts aktuelle struktur er præget af en tvedeling, da der er to forskellige positioner, som står stærkt ved institutioners og aktørers kampe om kapital (udbydes i afsnit 1.2). Den ene stærke position besidder Danske Gymnastik- og Idrætsforeninger (DGI), der blev dannet ved en fusion af skytte-, gymnastik-, idræts- og ungdomsorganisationer i 1992, og på den anden stærke position er Danmarks Idræts-Forbund (DIF) placeret. DGI og DIF er politisk anerkendte som de to danske idrætsorganisationer<sup>7</sup>, økonomisk anerkendte til at

---

<sup>7</sup> Der er ca. 1,3 millioner medlemmer i hver af de to store idrætsorganisationer; DGI og DIF. Foreningsundersøgelser viser, at mange lokale idrætsforeninger er medlem af både DGI og DIF (Larsen 2003: 98f). Der er et altså en stor overlapning i medlemsgrupperne.

modtage en stor del af tipsmidlerne og kulturelt anerkendte som repræsentanter for hhv. dansk folkelig gymnastik og idræt og dansk bredde- og elitesport.

Den tvedelte struktur i det danske idrætsfelt kan med Bourdieus ord defineres som et historisk bestemt styrkeforhold mellem institutioner og aktører, der altid er på spil i feltets kampe (Bourdieu 1997: 118). Dog kan de, som allerede har magten, benytte strategier, der er rettet mod at fastholde strukturen og deres større eller mindre monopol på magten i feltet.

”De der i en bestemt tilstand af styrkeforholdet (mere eller mindre fuldstændigt) monopoliserer den specifikke kapital - dvs. det der er grundlaget for magten og for den specifikke autoritet der er karakteristisk for et felt - er tilbøjelige til at anlægge de strategier der sigter mod at opretholde feltet.” (ibid: 118).

Man kan sige, at den tvedelte struktur i det danske idrætsfelt virker selvforstærkende, da DGI og DIF som stærke institutioner i idrætsfeltet kan monopolisere adgangen til den kapital, der giver anerkendelse og magt i feltet.

Idrætsfeltet er karakteriseret ved kampe om den specifikke autoritet til eksempelvis at uddanne feltets aktører som folkelige ledere eller elitetrænere. Kampe, der er relateret til, men ikke kan reduceres til andre felter som eksempelvis uddannelsesfeltet<sup>8</sup>. Her har jeg fokus på dansk idræt som et relativt autonomt og privat organiseret system af konkurrerende institutioner og aktører, der dog også overlapper med statslige uddannelser og kommercielle aktiviteter. Den følgende analyse vil uddybe, hvorledes de to uddannelsesinstitutioner kæmper om økonomisk, social og kulturel kapital i det danske idrætsfelt.

---

<sup>8</sup> Selv om denne analyse har fokus på det danske idrætsfelt, skal det ikke betragtes uafhængigt af andre felter og af samfundet som sådant. Bourdieu argumenterer for en relationel forståelse af det sociale rum, som bestående af en række felter, hvor magtfeltet er det dominerende (Bourdieu 1998: 31-34). Brodys billede er, at et større felt kan indramme en række delfelter som kinesiske æsker (Broady 1991: 269). Idrætsfeltet overlapper bl.a. med uddannelsesfeltet, når idrætsuddannelserne definerer deres mål som værende hhv. dannelse af folkelige ledere og uddannelse af elitetrænere. Begge felter indgår desuden i et fælles socialt rum i form af det moderne danske samfund.

## 1.2 Institutioners og aktørers kampe om kapital i feltet

Ifølge Bourdieus definition er et felt kendetegnet ved, at der foregår kampe mellem aktører og institutioner, som har specifikke interesser knyttet til den position de indtager. I disse kampe gælder det om at erhverve sig forskellige former for kapital. Kapital kan kort defineres som materielle og symbolske ressourcer (Broady 1991: 169). Bourdieu har arbejdet med mindst tre forskellige kapitalformer: økonomisk, social og kulturel kapital. De tre kapitalformer bliver defineret, når det er relevant nedenfor på baggrund af Bourdieus kondenserende artikel: 'The Forms of Capital' (Bourdieu 1986) og med svenske og danske oversættelser bl.a. fra Donald Broady og Staf Callewaert.

Bourdieu bruger økonomiske termer i sin beskrivelse af kampene om forskellige former for kapital i sociale felter. Heri ligger et opgør med den moderne selvforståelse, der betragter det økonomiske felt som profitmaksimerende og andre felter som ikke-økonomiske og ikke drevet af egeninteresse (Bourdieu 1986: 242). Bourdieus pointe er således, at alle felter er drevet af en interesselogik, som kan betragtes på linje med en økonomisk logik (Callewaert 2003: 133). Bourdieu vil udvikle en teori om 'praktikkernes økonomi' til at analysere kapital i alle dets former (Bourdieu 1986: 243). Kampene om kapital har altså ikke alene økonomisk profit som mål. Det gælder derimod generelt for institutioner og aktører om at opnå en anerkendelse, som Bourdieu kalder symbolsk kapital, der er en overordnet kapital i det sociale felt.

"Symbolsk kapital er det som af sociale grupper genkendes som værdifuldt og tilkendes værdi" (Broady 1991: 169, egen oversættelse).

Broady påpeger, at det, at sociale grupper er enige om, hvad der giver symbolsk kapital i et felt, indebærer den forudsætning, at der er sammenhæng mellem de objektive sociale strukturer i feltet og de enkeltes dispositioner (ibid: 170).

Bourdieu antager, at strukturen for fordelingen af kapital virker begrænsende og styrer forholdene i feltet, så aktørerne i overensstemmelse med de sociale strukturer tilpasser sig deres muligheder for at opnå succes med deres praksis (Bourdieu 1986: 242). Bourdieu siger det også på en anden måde: Fordelingsstrukturen for kapital tenderer til at reproducere sig selv i institutioner eller i aktørers dispositioner, der er produkter af den sociale struktur (ibid: 255). Tendensen er således, at aktører bliver holdt sammen som én praktisk gruppe, der er fælles om at fungere efter deres dispositioner.

Bourdieu's kapitalbegreb vil i de to følgende underafsnit bidrage til at opridse uddannelsesinstitutionernes forskellige positioner og elevgruppernes dispositioner i forhold til strukturen i det danske idrætsfelt. Med den tvedelte struktur gælder det for GIV og DTA om at udvikle tætte relationer til hhv. DGI og DIF, der kan give adgang til materielle ressourcer og symbolsk anerkendelse i idrætsfeltet (udddybes i afsnit 1.2.a).

Imidlertid vil det fremgå, at elevgrupperne ikke kun er præget af de dominerende sociale strukturer i feltet og ikke ubetinget tilpasser sig deres muligheder for at opnå kapital på et givet tidspunkt. Selv om muligheden er der, kæmper ikke alle elever med en maksimerende interesselogik for at erhverve sig en forskelligartet kulturel kapital som folkelige ledere eller elitetrænere (udddybes i afsnit 1.2.b).

### **1.2.a Institutionernes kampe om økonomisk og social kapital**

Økonomisk kapital definerer Bourdieu som kapital, der er direkte konverterbar til penge og kan være institutionaliseret som ejendomsret (Bourdieu 1986: 243). Denne kapitalform er kortfattet blevet oversat med betegnelsen 'materiel



rigdom' (Høiris 1993: 46). I det danske idrætsfelt er der en central faktor i institutionernes kampe om økonomisk kapital; nemlig tipsmidlerne<sup>9</sup>.

Vedtagelsen af tipsloven i 1948 har givet baggrund for en stadig stigende økonomisk støtte til dansk idræts- og ungdomsarbejde. Tipsloven er blevet revideret og tipsmidlerne omfordelt mange gange siden 1948, men næsten hver gang har idrætten fået flere penge ud af det (Ibsen 1995: 45). Eksempelvis var fordelingen i 2000 således, at Kulturministeriet fik 64,1 % af overskuddet fra Dansk Tipstjeneste (tips- og lottomidlerne). Fordelingen af Kulturministeriets andel til idrætsformål var således, at Team Danmark<sup>10</sup> fik 8 %, DIF 27 %, DGI 24,9 % og DFIF<sup>11</sup> 3,6 % ([www.tipsmidler.dk](http://www.tipsmidler.dk)). Kort sagt er DIF og DGI symbolsk anerkendte som de to store landsdækkende idrætsorganisationer, der modtager en stor del af idrættens tipsmidler.

Denne fordeling af tipsmidlerne medvirker til at fastholde en tvedelt struktur i det danske idrætsfelt, hvor DGI og DIF ikke for alvor behøver at tilpasse sig forandringer i danskernes idrætsinteresser, markedskræfter og skiftende politisk styring (Ibsen 2002: 206-7). Den generelle tendens ved, at de store idrætsorganisationer har opretholdt deres monopol på økonomisk kapital i det danske idrætsfelt, beskriver Munk:

“Selvom idrætten i princippet er privat organiseret i Danmark, eksisterer der alligevel en form for monopolisering i og med at DIF og DGI tildeles en meget

---

<sup>9</sup> Idrætsorganisationerne har i de seneste årtier ført en fælles kamp for at opretholde deres store andel af tipsmidlerne i forhold til andre potentielle modtagere bl.a. via Idrættens Fællesråd (dannet i 1976 består nu af DGI, DIF og DFIF). Den tidligere formand for DGI, Leif Mikkelsen, har gennem Idrættens Fællesråd og som en central figur i dansk idrætspolitik fastholdt, at et bloktilskud af tipsmidler ikke betyder, at staten kan blande sig i, hvad idrætsorganisationerne bruger pengene til. Den påståede uafhængighed dækker dog over tætte relationer mellem de store danske idrætsorganisationer og staten. Ved den seneste revidering af tipsloven d. 25. marts 2003 lykkes det i samarbejde DGI, DIF og Kulturministeriet at opretholde monopoliet på tipsmidlerne. Ved juridisk hjælp har man forbudt udenlandske investorer adgang til det danske tipsmarked, om end lovgivningen i EU tillader dette.

<sup>10</sup> Team Danmark er en selvejende institution, der har til opgave at iværksætte, koordinere og effektivisere fælles foranstaltninger for eliteidrætten i Danmark (jf. KUM 1983).

stor del af de såkaldte tipsmidler (ca. 450 millioner årligt), beregnet på andelen og antallet af medlemmer... Mellem DIF, DGI og andre organisationer er der kamp om definitionerne af de forskellige begreber angående idræt og kropslig bevægelse i det helt taget, for dermed også at kunne indfange tendenserne (og unge) indenfor kropslig bevægelse (skateboardløb, rulleskøjteløb, mountainbikeløb, fitness, nye kampsportsgrene etc.)” (Munk 1999: 132).

Udover en monopolisering af økonomisk kapital beskriver Munk ovenfor, at der aktuelt foregår en kamp mellem idrætsorganisationerne og andre institutioner i det danske idrætsfelt om at indfange de små ungdomsårgange. Dette konkurrenceforhold påvirker den enkelte institutions økonomiske kapital.

I kampene om økonomisk kapital i idrætsfeltet står GIV som en af de økonomisk trængte danske højskoler, mens DTA ikke har oparbejdet en stor materiel rigdom. Begge institutioner må således knytte sig til positioner i idrætsfeltet, der kan give adgang til økonomisk kapital. En aktuel mulighed for GIV og DTA er derfor at indgå i tætte relationer til hhv. DGI og DIF.

### ***GIV: Økonomisk og symbolsk højskolekrise***

De to uddannelsesinstitutioner modtager ikke som DGI og DIF tilskud fra tipsmidlerne, men andre former for offentlig støtte. GIV får som andre højskoler stor statsstøtte, og nogle kommuner støtter højskoleelevernes egenbetaling<sup>12</sup>.

De danske højskoler oplever imidlertid sig selv som placeret i et krydspres dvs. forventninger og krav for forskellige instanser og interessenter bl.a. fra staten og elever, hvilket ikke altid lader sig harmonisere (forstander Hemmingsen i nyhedsbrev GIV 1999 og Gleerup 2000: 22<sup>13</sup>). Det såkaldte

---

<sup>11</sup> Dansk Firmaidrætsforbund er en mindre idrætsorganisation med ca. 340.000 medlemmer.

<sup>12</sup> GIV får direkte støtte fra undervisningsministeriet (9.063.386 kr. i 1999) og indirekte støtte fra kommuner til elevernes studieafgift. Enkelte elever betaler ved hjælp af bistandsstøtte.

<sup>13</sup> Gleerup (2000) argumenterer for, at krydspreset kommer fra 5 sider: markedet, staten, ide- eller professionsbevidstheden, organisationer og civilsamfundet.

krydspres eller det, man i folkemunde kalder 'højskolekrisen', kan med Bourdieu forstås som udtryk for, at højskolerne ikke alene kæmper om økonomisk kapital bl.a. på grund af en nedgang i elevantal<sup>14</sup>, men at deres symbolske anerkendelse i samfundet som sådan også er på spil.

Det kan man finde antydning ved, at den store statsstøtte til danske højskoler er kommet til debat. Debatten har gennem længere tid udspillet sig offentligt mellem højskolefolk og politikere. Eksempelvis lyder en avisoverskrift:

"Vestager afviser nødråb. Højskolerne får ikke en krone mere, siger undervisningsministeren. De må stramme sig an." (Information d. 24/8 2000).

I 2002 offentliggjorde undervisningsministeriet en undersøgelse, der viser, at de danske højskoler har en stærkt svindende egenkapital. I Jyllandsposten lød overskrifterne: 'Højskoler truet på livet' og 'Skærpet kamp om eleverne', og artiklerne refererer bl.a. ledende højskolefolk, der appellerer til den nuværende undervisningsminister Ulla Tørnæs fra Venstre om økonomisk hjælp.

I den pressede økonomiske situation har idrætshøjskolerne den fordel (i forhold til almene folkehøjskoler) at kunne gøre brug af deres sociale relationer til en pengestærk idrætsorganisation. Selv om DGI's daværende formand Leif Mikkelsen har kritiseret den danske højskolebevægelse for 'træghed' (Højskolekonference ved GIV d. 27/3 1999), er GIV en blandt de fem danske gymnastik- og idrætshøjskoler, der er blevet udvalgt som samarbejdspartnere i en fælles lederuddannelse fra efteråret 2001<sup>15</sup>. DGI lagde i udvælgelsen vægt på, at højskolerne måtte vælge side i det danske idrætsfelt.

---

<sup>14</sup> Siden skoleåret 1993/94 har danske højskoler mistet cirka 25 % af årseleverne på de længerevarende kurser, som skal sikre den årlige indtjening (Generalsekretær for Folkehøjskolernes Forening Kim Hjerrild til Jyllandsposten d. 25/7 2001).

<sup>15</sup> Fra efteråret 2001 har DGI årligt givet et tilskud på ca. 600 kr pr. uge til op imod 40 elevers lederuddannelse på GIV, Ollerup Gymnastikhøjskole, Nordjyllands Idrætshøjskole, Gerlev Idrætshøjskole og Idrætshøjskolen ved Sønderborg. (Ungdom & Idræt 2001 (2): 13)

”Højskolerne må vælge side i stedet for at prostituere sig selv til begge sider bare for at holde stalden fuld i nedgangstider.” (Leif Mikkelsen citeret i DGI’s blad Ungdom & Idræt 1999 (32): 3).

DGI anser de fem udvalgte gymnastik- og idrætshøjskoler for at være del af den folkelige side af feltet, mens andre idrætshøjskoler blev skilt ud som ikke-folkelige på grund af deres tilknytning til sportsorganisationer fra ’den anden side’ af det danske idrætsfelt. Eksempelvis er Vejle Idrætshøjskole ikke blevet del af samarbejdet med DGI, selv om de har udtrykt interesse derfor. I en artikel i DGI’s blad ’Ungdom & Idræt’ med overskriften ’DGI udvælger samarbejdspartnere blandt idrætshøjskolerne’ bliver Vejle Idrætshøjskole præsenteret (og afskrevet) som ’en skole, der traditionelt er knyttet tæt til DIF og især til DBU, og som har Team Danmark som samarbejdspartner’ (Ungdom & Idræt 2000 (18): 3). GIV har derimod indirekte fået adgang til økonomiske midler ved, at DGI giver støtte til op til 40 elevers lederuddannelse årligt<sup>16</sup>.

For at forstå Gymnastikhøjskolens muligheder for at erhverve sig økonomisk kapital er det også relevant at inddrage Bourdieus analysebegreb social kapital: ’Sociale forbindelser, der under bestemte forhold kan konverteres til økonomisk kapital’ (Bourdieu 1986: 243). De sociale forbindelser ved et samarbejde mellem DGI og GIV medfører en indirekte økonomisk støtte til GIV og samtidig en legitimering af deres fælles sociale kapital. GIV er forbundet med andre højskoler og DGI i et folkeligt netværk, der giver den enkelte institution adgang til social kapital, hvis institutionen kender og anerkender de gensidige sociale relationer med andre institutioner i gruppen.

---

<sup>16</sup> Det bemærkelsesværdige er dog, at selv om DGI har udlovet 200 højskolestipendier om året siden 2001, har de kun uddelt ca. 120 bevillinger pr. år (jf. DGI’s landsledelsesmøde d. 25/8 2003). At institutionerne giver eleverne mulighed for at erhverve sig kulturel kapital som folkelig leder er ikke ensbetydende med, at aktører i feltet kæmper for at opnå denne kapital.

”Social capital is the aggregate of the actual or potential resources which are linked to possession of a durable network of more or less institutionalized relationships of mutual acquaintance and recognition - or in other words, to membership in a group - which provides each of its members with the backing of the collectively-owned capital,” (Bourdieu 1986: 248).

Social kapital er en samling af ressourcer i et netværk af institutionaliserede relationer, der kan give opbakning til de enkelte institutioner. DGI har således fundet det nødvendigt at støtte de fem danske gymnastik- og idrætshøjskoler for samlet at bidrage til anerkendelsen af institutionerne i det folkelige netværk.

“hovedparten af gymnastik- og idrætshøjskolerne er presset økonomisk og har vanskeligt ved at rekruttere så mange elever som de ønsker. Det er et problem for det folkelige oplysningsarbejde som helhed - og dermed også for DGI.” (Leif Mikkelsens beretning, DGI’s årsmøde d. 2/11 2000).

I kampene om økonomisk og social kapital i det danske idrætsfelt, bliver GIV således knyttet til en position eller en gruppering af institutioner omkring DGI, der besidder materielle ressourcer og ikke mindst symbolsk anerkendelse som repræsentant for dansk folkelig gymnastik og idræt. Nedenfor vil det fremgå, at DTA på en lignende måde er knyttet til DIF, der besidder den anden centrale position i det danske idrætsfelt som repræsentant for bredde- og elitesporten.

### ***DTA: Nyoprettet institution mangler økonomisk støtte og anerkendelse***

DTA er forholdsvis nystartet (fra 1988) og har derfor ikke oparbejdet en stor økonomisk kapital. DTA har derfor i endnu højere grad end GIV været afhængig af konstant at få bekræftet sin økonomiske støtte og symbolske anerkendelse i idrætsfeltet. DTA fik i 1986 en halv million til opstarten fra Kulturministeriet og har siden fået en årlig støtte fra DIF og fra Aalborg kommune. Det er blevet

suppleret i form af en indirekte statsstøtte til elevernes egenbetaling fra 1994, hvor DTA blev anerkendt som en SU-berettiget uddannelse<sup>17</sup>.

Den million, som DTA årligt fik i støtte af DIF (bl.a. i skoleåret 1999/2000), har dog flere gange været til diskussion i DIF. På DIF's årsmøde d. 3. maj 2003 besluttede man på grund af nedskæringer at afskaffe millionstøtten. Nogle af de specialforbund i DIF, som har været centrale partnere i samarbejdet omkring træneruddannelsen ved DTA, er nu interesseret i at udvikle deres egne diplomtræneruddannelser. Uden støtten fra DIF som idrætsorganisation ønsker andre partnere bl.a. Aalborg Kommune heller ikke at støtte DTA, og det har ikke været muligt for DTA at finde andre løsninger<sup>18</sup>. Således fremgår det af en pressemeddelelse på DIF's hjemmeside d. 6. maj 2003, at DTA er trådt i betalingsstandsning for at få ro til at finde nye økonomiske ressourcer til at drive institutionen for. Samtidig kritiserer Trænerskolens konstituerede formand DIF's beslutning om at prioritere specialforbundenes træneruddannelser:

”Når DIF taler om alternative løsninger er det jo kun for deres egen diplomtræneruddannelse. De enkelte specialforbund vil aldrig kunne finde en uddannelse med det samme faglige niveau svarende til den etårige vi har.”  
(Tønnov citeret på [www.dif.dk](http://www.dif.dk) d. 6/5 2003).

---

<sup>17</sup> I år 2000 var tilskuddet til DTA fordelt således: 1.853.000 kr. kom fra Aalborg Kommune og 1 million kr. fra DIF, mens resten af Trænerskolens indtægter kom fra de studerendes studieafgifter, der samlet udgjorde 2,5 million kroner.

<sup>18</sup> DTA forsøgte bl.a. at etablere et samarbejde med den nærtliggende institution Aalborg Sportshøjskole. DTA ansøgte undervisningsministeriet om en dispensation for at kunne udbyde en kompetencegivende træneruddannelse i specifikke hovedfag ved Aalborg Sportshøjskole, hvilket vil gå imod et af lovens krav til en dansk folkehøjskole: ”Ren færdighedstilegnelse kan højst udgøre op til halvdelen af den enkelte elevs undervisningstid.” (§ 15, 'Lov om frie kostskoler'. Bekendtgørelse nr. 508 [www.uvm.dk](http://www.uvm.dk)). Undervisningsministeriet gav ikke DTA og Aalborg Sportshøjskole dispensation fra dette krav. Statens lovgivning for tildeling af støtte og diskursive definitioner af forskellige typer af institutioner er således med til at opretholde et skel mellem det at være en folkehøjskole og en faglig idrætsuddannelse. Ydermere er staten med til at støtte den tvedelte organisationsstruktur i idrætsfeltet ved at tildele de store danske idrætsorganisationer en stor del af tipsmidlerne.

DTA forsøger at fastholde definitionen af sig selv som en institution, der er garant for en faglig idrætsuddannelse. Uden støtten fra DIF står DTA imidlertid ikke stærkt i kampen om materiel og symbolsk kapital også i andre felter.

DTA har gennem længere tid kæmpet for at erhverve sig en statsanerkendelse som en kortere videregående uddannelse, hvilket kunne give institutionen symbolsk kapital som en statslig anerkendt institution i det danske uddannelsesfelt og måske også medføre muligheder for at konvertere den symbolske kapital til økonomisk kapital. I forhandlingerne med undervisningsministeriet om statsanerkendelsen har DTA fået hjælp af organisationspolitikere i DIF, der har udført lobbyisme for statsanerkendelsen.

I den aktuelle kamp om økonomisk støtte fra staten (og i kampen om at opretholde støtten fra Aalborg Kommune) er DTA som en idrætsuddannelse for trænere til bredde- og elitesporten afhængig af at have opbakning fra DIF, som besidder økonomiske ressourcer og ikke mindst symbolsk anerkendelse i det danske idrætsfelt og generelt i samfundet. Da det ikke lykkedes for DTA at finde ny økonomisk støtte, blev institutionen erklæret konkurs d. 30. juni 2003. Det ændrer dog ikke på, men bekræfter snarere, at DTA er afhængig af relationerne til DIF i idrætsfeltet. DTA har således været del af en fra GIV (og andre højskoler) forskellig position, der repræsenterer dansk bredde- og elitesport.

Fra kulturpolitisk hold fastholder man, at det, at der er flere end en idrætsorganisation i Danmark, sikrer den kulturelle mangfoldighed i feltet (Ibsen 2002: 209). Imidlertid er en tvedeling af feltet ikke nødvendigvis fremmende for den kulturelle kompleksitet af måder at organisere og udøve idræt. De to uddannelsesinstitutioner befinder sig i et dilemma, da de på den ene side er afhængige af at opretholde deres tætte økonomiske og sociale relationer til DGI og DIF, og på den anden side må institutionerne følge med den aktuelle udvikling i idrætsfeltet. Dette dilemma fremgår eksempelvis ved, at elevernes

idrætsinteresser udvikler sig på et lokalt praksisniveau i feltet, der ikke nødvendigvis følger den nationalpolitiske tvedeling i det danske idrætsfelt.

### **1.2.b Aktørers erhvervelse af kulturel kapital**

Begrebet kulturel kapital har Bourdieu udviklet for at forklare den ulige 'startkapital', børn fra forskellige sociale klasser i Frankrig fører med sig som udgangspunkt for at opnå akademisk succes (Bourdieu 1986: 243f). Ved analyser af det franske uddannelsesfelt argumenterer Bourdieu med kapitalbegrebet for forskellene i fordelingen af kulturel kapital med den forståelse, at individer og grupper kæmper for at besidde og erhverve den kapital, som er mulig for dem ifølge strukturen i feltet (ibid: 244).

Bourdieu opdeler begrebet kulturel kapital i tre underformer (Bourdieu 1986: 243f). En objektiveret form (i objekter, bøger og billeder), en institutionaliseret form (i eksaminer og uddannelsestitler) og en kropsliggjort form (som varige dispositioner inkorporeret i kroppen). Institutionerne besidder objektiveret og institutionaliseret kulturel kapital, mens eleverne kan erhverve sig en kropsliggjort kulturel kapital ved at gennemføre uddannelserne.

Bourdieus definitioner af de kulturelle kapitalformer er især relevant her for at forstå den tvedelte struktur ved, at GIV og DTA besidder en forskelligartet objektiveret og institutionaliseret kulturel kapital som uddannelser af hhv. ledere til den folkelige gymnastik og idræt og af trænere til bredde- og elitesporten. Elevgrupperne kan erhverve sig den forskelligartede kapital, men kropsliggørelsen af kulturel kapital tager tid (ibid: 244). De enkeltes kropsliggjorte kapital må derfor analyseres i forhold til deres socialisering forud for idrætsuddannelserne. Mit argument ved gennemgangen nedenfor vil være, at de to elevgruppers kropsliggjorte kapital ikke direkte er i overensstemmelse med den tvedelte struktur i idrætsfeltet.



Den førstnævnte af de tre underformer, objektiveret kulturel kapital, kan defineres som kulturelle goder, der er objektiveret i materielle objekter og medier (ibid: 246). Eksempelvis er de to centrale traditioner i det danske idrætsfelt objektiveret i de to institutioners rum i form af et maleri ved GIV, der har affektionsværdi inden for den folkelige idræt, og en plakat ved DTA, der afspejler sportsbevægelsens idealer. Objektiveret kapital kan tilegnes materielt under forudsætning af økonomisk kapital, eller den kan tilegnes symbolsk under forudsætning af kulturel kapital (ibid: 247). For at kunne tilegne sig den objektiverede kulturelle kapital i rummene ved GIV og DTA, må elevgrupperne altså opfylde to forudsætninger. De skal for det første have økonomisk kapital til at finansiere deres uddannelse, og for det andet må de allerede have kropsliggjort en kulturel kapital, der gør, at de kan forstå den forskelligartede symbolske betydning af de billeder, bøger etc., der indgår i uddannelsen af folkelige ledere og elitetrænere.

Et eksempel på kulturel kapital i en institutionaliseret form er akademiske kvalifikationer, der fremgår som 'et certifikat om kulturel kompetence, der tilføjer besidderen en konventionel, konstant, legalt garanteret kulturel værdi' (ibid: 248). Eleverne ved GIV og DTA får efter uddannelsesforløbet tildelt hhv. et kursusbevis og eksamensbevis, der illustrerer den forskelligartede institutionaliserede kapital. Gennem et højskoleophold på GIV får eleverne tildelt almene kvalifikationer som folkelige ledere, der er efterspurgt i DGI's lokal- og amtsforeninger, mens studerende på DTA kan erhverve sig titler som diplom- eller elitetrænere, hvilket er titler, der er anerkendt af DIF's specialforbund. Elevgrupperne får altså adgang til en forskelligartet institutionaliseret kulturel kapital, der har værdi ifølge den tvedelte struktur i det danske idrætsfelt. Imidlertid må elevernes interesser for at erhverve sig den institutionaliserede kapital også ses i forhold til deres kropsliggjorte kapital.

Kropsliggjort kulturel kapital er på en måde grundlæggende for muligheden for at erhverve sig de to andre former for kulturel kapital, da erhvervelsen af objektiveret og institutionaliseret kapital afhænger af, om personen har inkorporeret en forståelse af kapitalens symbolske betydning. Bourdieu nævner ligeledes, at en akkumulering af kulturel kapital i kropsliggjort form henter baggrund i en lang socialiseringsproces.

”The accumulation of cultural capital in the embodied state, i.e., in the form of what is called culture, cultivation, Bildung, presupposes a process of embodiment, incorporation, which insofar as it implies a labor of inculcation and assimilation, costs time, time which must be invested personally by the investor.” (Bourdieu 1986: 244).

Kulturel kapital kan akkumuleres i en kropsliggjort form som dannelse ved kultivering med folkelige idealer eller som uddannelse ved inkorporering af en specifik faglig viden om idræt. Forudsætningen for, at der sker en kropsliggørelse, er imidlertid tid før og på institutionerne, hvor den enkelte må arbejde på at erhverve sig den kulturelle kapital.

Der er en væsentlig nuance at bemærke sig, når jeg her bruger Bourdieus felt- og kapitalbegreber til at præsentere de to elevgruppers dispositioner i det danske idrætsfelt. Den kulturelle kapital, som eleverne har kropsliggjort forud for idrætsuddannelserne, er ikke nødvendigvis rettet mod at erhverve sig en forskelligartet institutionaliseret kapital ved GIV og DTA. Eleverne anerkender ikke nødvendigvis den symbolske betydning af at erhverve sig forskellige titler som folkelige ledere eller elitetrænere.

Det gør sig specielt gældende for eleverne ved GIV, hvor den uformelle (ud)dannelse som folkelig leder ikke lader til at have stor betydning. En antydning af dette henter jeg fra et spørgeskema besvaret af elevgrupperne ved starten på de to idrætsuddannelser. 50 % af højskoleeleverne svarer, at en årsag

til deres skoleophold er at erhverve sig en lederuddannelse, mens næsten alle (96 %) af de studerende ved DTA svarer, at en træneruddannelse er en årsag for dem. Der er altså en forskel mellem de to elevgruppers interesser for at erhverve sig den kulturelle kapital som folkelige ledere og elitetrænere, der ikke er i overensstemmelse med den tvedelte struktur i idrætsfeltet.

### *Elevernes kropsliggjorte og sammensatte idrætskapital*

Specifikt for idrætsfeltet er muligheden for at erhverve sig en kropsliggjort kulturel kapitalform, som er blevet kaldt sportskapital (Bourdieu 1978, Munk 1999<sup>19</sup>). Her vil jeg anvende begrebet idrætskapital til at karakterisere elevernes kropslige akkumulering af erfaringer i det danske idrætsfelt.

Gennem udøvelse af idræt, undervisning og andre arrangementer i det danske idrætsfelt kropsliggør den enkelte en specifik idrætskapital. Forudsætningen for at erhverve sig en institutionaliseret kapital er således en konkret, fysisk involvering i idræt, der har givet baggrund for at starte på en idrætsuddannelse (Christensen 2001: 49). Det er vigtigt at bemærke sig for denne analyse, at de to elevgrupper, før de starter på GIV eller DTA og dermed får mulighed for at erhverve sig en institutionaliseret kulturel kapital som folkelige ledere eller elitetrænere, allerede har kropsliggjort en sammensat idrætskapital.

Ved spørgeskemaundersøgelsen viser der sig generelt ikke en klar forskel mellem de to elevgruppers idrætsmæssige socialisering før uddannelserne ved GIV og DTA. I stedet giver besvarelsene et sammensat billede af, at alle elever har dyrket idræt og det forholdsvis meget, hvis opgjort i timeantal og år. Desuden har mange elever ved GIV og endnu flere ved DTA undervist før og

---

<sup>19</sup> Bourdieu nævner kort, at folks deltagelse i sportspraksisser er afhængig af en fysisk eller kropslig kulturel kapital (Bourdieu 1978: 834). Munk uddyber, at fysisk kapital består af flere forskellige former, hvoraf en form kan siges at være en slags sportskapital (Munk 1999: 79).

det primært i lokale idrætsforeninger og klubber. Flertallet af elevgrupperne ved GIV og DTA har via deres idrætsforening været medlem af hhv. DGI eller DIF. 25 % fra begge elevgrupper har været medlem af både DGI og DIF, og sammenlagt 18 % af eleverne fra GIV og DTA ved ikke, om de har været medlem af DGI og/eller DIF. Det lader altså til, at de to elevgrupper ikke direkte er disponeret med en forskelligartet kulturel kapital fra den idrætsorganisation, som er deres uddannelsesinstitutions samarbejdspartner.

Spørgeskemaet alene kan ikke afdække elevgruppernes kropsliggjorte kulturelle kapital, da eleverne ikke nødvendigvis er bevidste om deres socialisering. Informeret af interviews og deltagerobservationer ved GIV og DTA er det dog for mig at se gennemgående, at begge elevgrupper har erhvervet sig en sammensat idrætskapital. Eleverne er startet som udøvere i praksisnære lokale kontekster sammen med familie og venner, og mange har undervist i disse kontekster uden at have udviklet en ideologisk tilknytning til enten folkelig gymnastik og idræt i DGI eller bredde- og elitesport i DIF.

Elevernes kropsliggjorte kapital som udøvere og som undervisere er altså sammensat, så den ikke nødvendigvis lægger op til at erhverve sig en forskellig institutionaliseret kulturel kapital enten som folkelig leder eller elitetræner. Kort sagt, er de to elevgrupper ikke alene præget af en position i feltet (den som deres institution er indplaceret ved), men de er blevet socialiseret i et felt med sammensatte kulturelle strømninger.

### ***Muligheder og begrænsninger ved Bourdieus feltteori***

Anvendelsen af Bourdieus feltteori som analyseramme for projektets empiri viser muligheder og begrænsninger ved at anvende dette sæt af begreber om felt, kapital, positioner, institutioner og aktører, som jeg vil sammenfatte her.

Bourdieu kan forklare, at der historisk og organisationspolitisk er udviklet en tvedelt struktur i det danske idrætsfelt, der i høj grad præger de to

uddannelsesinstitutioner. Institutionernes kampe om økonomisk og social kapital bekræfter denne struktur i idrætsfeltet med to centrale positioner omkring DGI og DIF. Eleverne har ved idrætsuddannelserne mulighed for at erhverve sig en institutionaliseret kulturel kapital i form af uddannelses titler som folkelige ledere og elitetrænere. En vigtig tilføjelse er dog, at specielt højskoleeleverne ikke kæmper for at erhverve sig den forskelligartede institutionaliserede kapital.

Bourdieu kan muligvis forklare dette med, at eleverne ved GIV ikke anerkender den symbolske værdi af den folkelige lederuddannelse, mens eleverne ved DTA i højere grad anerkender værdien af en elitetræneruddannelse. I forhold til min empiri viser der sig dog nogle begrænsninger ved at anvende Bourdieus feltteori til at forklare, at aktører ikke kun er drevet (bevidst eller ubevidst) af en maksimerende interesse for at erhverve sig kapital, og at der ikke er direkte sammenhæng mellem fordelingen af kapital på forskellige institutionaliserede positioner i feltet og elevgruppernes dispositioner.

Bourdieu kan forklare, at der sker en reproduktion af en institutionaliseret struktur med to centrale positioner i det danske idrætsfelt. Dette perspektiv er dog ikke tilstrækkelig til at forstå den kulturelle kompleksitet, hvormed traditioner bliver videreført ikke kun på et institutionsniveau, men også på et aktørniveau i det danske idrætsfelt. Derfor vil jeg supplere Bourdieus feltteori med Barths aktør- og procesorienterede perspektiv på, hvorledes de to elevgrupper ikke kun er tilknyttet en bestemt position i feltet, men har sammensat deres erfaringer fra flere 'strømme af kulturelle traditioner' i feltet.

### **1.3 Barths 'strømme af kulturelle traditioner' som analysebegreb**

Barths analysebegreber er i høj grad empirisk funderet i en imponerende række feltarbejder i Mellemøsten og Asien. Barth agiterer generelt for, at etnografer må redefinere og genforme kulturbegrebet ved at opbygge deres

analysemodeller ud fra studier af de sociale processer, hvor kultur bliver genereret og videreført.

“We need to incorporate both a dynamic view of experience, as the outcome of individuals construing events, and a dynamic view of creativity, as the outcome of the struggle of actors to overcome this resistance on the part of the world, into our model of how culture is generated.” (Barth 1989: 134).

Det dynamiske perspektiv på aktørers konstruktionsmuligheder og kreativitet afspejler, at Barth i højere grad end Bourdieu opfordrer til at sætte fokus på de enkelte menneskers 'agency' ved studier af samfund og kulturer.

I antropologiens teoriehistoriske udvikling skriver Barth sig ind i et opgør med den engelske strukturfunktionalisme. Det er til gengæld vanskeligt at placere Barth som del af en teoretisk retning indenfor antropologien<sup>20</sup>. De, der har forsøgt dette, har gjort Barth til en del af den symbolske interaktionisme eller transaktionisme (Ortner 1984: 146). Interaktionister antager, at symbolske betydninger bliver udvekslet i relationer mellem personer, at kultur er distribueret med variationer i et samfund, og at aktører er positioneret, men ikke determineret i deres handlinger og intentioner<sup>21</sup>.

Set fra Barths synspunkt skal antropologer afsøge sociale relationer som konglomerater; det vil sige som samlinger af uensartede kulturelle elementer.

”Antropologers mest generelle opgave ved studier af komplekse samfund er at undersøge interrelationer mellem elementer i konglomerater. Vi må udvikle en udforskningsprocedure som ikke påfører en falsk ontologi af holisme og heller

---

<sup>20</sup> Barths kritik af struktur-funktionalistisk teori blev bl.a. præsenteret i 'Models of Social Organisation' (Barth 1966). Barth var desuden i sine tidlige studier inspireret af tysk kulturhistorie og amerikanske 'culture area' studier, hvilket kommer til udtryk bl.a. i 'Ethnic Group and Boundaries' (Barth 1969).

<sup>21</sup> Barth har gennemgående arbejdet med fire antagelser: 1. den symbolske mening er en relation mellem en konfiguration af et tegn og en betragter, 2. kultur er distribueret i en befolkning, så nogle dele er fælles, mens andre dele ikke er det, 3. aktører er positioneret og 4.

ikke frasiger en multiplicitet af mere eller mindre plausible og ad hoc fortolkninger.” (Barth 1989: 130, egen oversættelse).

Barth tager afstand fra strukturalisters holistiske analyser af samfund og fra hermeneutikeres frasing af multipliciteten i deres fortolkninger af kultur. Endvidere skriver Barth, at begreber som multiplicitet, uoverensstemmelse og stridbarhed er upræcise begreber, der kun udgør et vagt forsøg på at karakterisere det komplekse (ibid: 124f). I forhold til et vokabularium, der lægger vægt på harmoni og enhed i analyser af samfundets sociale strukturer, finder Barth det nødvendigt at udvikle andre 'templates'. Modeller, der bedre kan indfange den kulturelle kompleksitet og aktørers handlemuligheder i et felt.

Barth har forsøgt at redefinere kompleksiteten ved kulturbegrebet i artiklen: 'The Analysis of Culture in Complex Societies.' Her anvender Barth analysebegrebet 'strømme af kulturelle traditioner'.

“Analysing the cultural pluralism of parts of the Middle East I have found it illuminating to think in terms of 'streams' of cultural traditions each exhibiting an empirical clustering of certain elements in syndromes that tend to persist over time, although several of them can variously be seen to mingle in the life of local and regional populations. This template of 'stream' entails no pre-set assumptions of just what it may be that holds the elements of each co-tradition together - this is precisely what we should seek to discover - nor any expectation that all streams should show homologous features and a similar essential dynamics - they may be differently constituted and differently reproduced.” (ibid: 130-1).

Ved studier af kulturelt komplekse samfund har Barth udviklet analysebegrebet 'strømme af kulturelle traditioner' om en empirisk samling af kulturelle elementer. En strøm af kulturelt relaterede co-traditioner er kendetegnet ved at

---

begivenheder er udbyttet af samspillet mellem materiel kausalitet og social interaktion og altid i strid med de enkelte aktørers intentioner (Barth 1989: 134).

have varige mønstre over tid, selv om flere strømme kan være blandet i lokale folks liv. Strømme af kulturelle traditioner hænger sammen som syndromer. Det vil sige som symptomer, der samlet giver et billede af en bestemt kulturel tilstand. De enkelte co-traditioner må studeres gennem empirisk analyse, så den enkelte kulturelle strøms sammenhængskraft, dynamik og gennemgående træk kan være forskellig fra andre. Med metaforen om strømme betragter Barth traditioner som processuelle størrelser. Barth beskriver altså processen, hvor traditioner bliver videreført med kontinuitet som et mønster af kulturelle elementer, og hvor traditioner bliver sammensat på forskelligartet vis.

### **1.3.a Forskellige traditionsbegreber ved GIV og DTA**

Barths anvendelse af analysebegrebet strømme af kulturelle traditioner er mere konkret blevet udfoldet i monografien 'Balinese Worlds' (Barth 1993). Her beskriver Barth fem strømme: Islam, Bali-hinduisme, Bali Aga<sup>22</sup>, trolddom<sup>23</sup> og den moderne sektor. Med de fem strømme fremhæver Barth kompleksiteten i det kulturelle felt. Ligeledes kan en analyse af det danske idrætsfelt udpege en række forskelligartede kulturelle strømme. Med analogier til Barths studier af Bali-hinduisme og den moderne sektor vil jeg præsentere de to centrale strømme af kulturelle traditioner, der på forskellig vis er udbredte i idrætsfeltet.

Barth skelner mellem strømme, der er videnstraditioner (Islam og Bali-hinduisme), og løst sammenknyttede kulturelle strømme (bl.a. den moderne sektor). I denne komparative analyse vil jeg ikke konstant veksle mellem forskellige begreber om videnstraditioner og løst sammenknyttede kulturelle strømme, samt mellem store traditioner for de 'refleksive få' og små traditioner

---

<sup>22</sup> Bali Aga er traditionelle politiske institutioner i form af kongedømmer, kastesystemer m.m. (Barth 1993: 221f).

<sup>23</sup> Trolddom præger balinesernes viden og måder at etablere sociale relationer sideløbende med andre strømme af kulturelle traditioner (Barth 1993: 249f).



for masserne (ibid: 217/Redfield 1956<sup>24</sup>). I stedet anvender jeg generelt analysebegrebet 'strømme af kulturelle traditioner', da det kan karakterisere, at der indgår en række traditioner i de to strømme af folkelige og industrielle traditioner<sup>25</sup>, der bliver videreført ved GIV og DTA.

Da undersøgelsesobjektet her er idrætsuddannelser, har jeg ikke gennemgående anvendt begrebet videnstraditioner, fordi det kan lyde som om, at der sker en reflektiv overlevering af viden. I Barths analyser er videnstraditioner ikke alene reflektive idemæssige størrelser, men derimod forbundet med andre typer af kulturelle elementer. Barth peger på to typer af kulturelt materiale<sup>26</sup>. På den ene side kommer traditioner til udtryk som ideer, der hver har en specifik historisk baggrund og social organisering, og på den anden side viser der sig en variation af begreber og værdier, der artikulerer folks levede erfaringer.

Traditioners videreførelse må altså undersøges både som institutionaliserede ideer og i forhold til aktørers praksis og erfaringsdannelse i et felt med flere kulturelle strømme. I Barths analyser er der variationer mellem om 'strømme af kulturelle traditioner' beskrives som en række co-traditioner i én strøm (Barth 1989) eller som en række subtraditioner og strømme af ideer i én tradition (Barth 1987<sup>27</sup>). Generelt opfordrer Barth til empirisk at beskrive de

---

<sup>24</sup> "Thus 'in a civilization there is a great tradition of the reflective few and a little tradition of the largely unreflected many. The great tradition is cultivated in schools and temples.'" (Redfield 1956: 70)." (Barth 1993: 217).

<sup>25</sup> Betegnelserne for de to strømme af kulturelle traditioner er mine analytiske kategorier, men overlapper til dels med de empiriske kategorier i feltet. Især ved GIV definerer man sig selv med baggrund i folkelige traditioner, mens DTA ikke betegner sig selv som industriel. Imidlertid er det blevet et relevant begreb i denne komparative analyse.

<sup>26</sup> "we observe a conjunction of two rather different kinds of cultural materials shaping behaviour: the major traditions of knowledge, each containing ideas, with a distinctive source and history and held together as a body mainly through a distinctive social organization, and on the other hand, a range of concepts, values and worries that more directly articulate the outcome of people's own lived experience." (Barth 1993: 350).

<sup>27</sup> "I shall sometimes use the term 'sub-tradition' to refer to the ideas which members of a local community or single language group regard as true, and 'tradition' for the conglomerate streams of ideas and symbols of a plurality of genetically related and intercommunicating

kulturelle elementer, der viser sig i det studerede felt. I forhold til min empiri er det relevant at beskrive to strømme, der hver består af en række co-traditioner. I de to kulturelle strømme bag idrætsuddannelserne ved GIV og DTA indgår der danske samfundstraditioner (hhv. fra landbo- og industrisamfundet), idrætstraditioner (hhv. fra udbredelsen af folkelig gymnastik og sport) og uddannelsestraditioner (hhv. folkelig dannelse og faglig uddannelse).

### *En strøm af folkelige traditioner udbredt som Bali-hinduisme*

Barth karakteristik af Bali-hinduisme kan kort hjælpe til at introducere, hvorledes strømmen af folkelige traditioner er udbredt i det danske idrætsfelt.

En række centrale traditioner på Bali er forbundet til hinduisme, der opstod som en historisk strøm i Indien og kom til Bali i det 17. århundrede (Barth 1989: 131). Bali-hinduisme er struktureret på en måde, der er anderledes end Islam, og den elitære antagelse i Redfelds definition af en stor tradition, som 'de reflektive få' viderefører til folket i skoler og templer (Barth 1993: 219f). Det karakteristiske ved Bali-hinduisme er ikke en dogmatisk viden, der bliver overleveret på enkelte skoler, men at hinduistiske traditioner gennem 300 år er blevet videreført på et græsrodsniveau, hvor folk relativt kreativt tolker den kulturelle arv. Bali-hinduisme er således udbredt i samfundet som en strøm af kulturelle traditioner, der kommer til udtryk som et uhyre stort korpus af overleverede forestillinger, begreber, ideer og praksisser.

"Bali-Hinduism is a vast body of lore, images, concepts, ideas and practices, it composes a cultural stream so diverse and so infiltrated in most of the daily life of most Balinese that their whole culture has seemed to observers inseparable from it and describable only in its terms." (Barth 1993: 191).

---

communities. These are not analytical but descriptive terms in my effort to account for how Ok [bjergområde i New Guinea] ideas vary and are distributed between individuals, congregations and local areas." (Barth 1987: 3).

Barth beskriver Bali-hinduisme som integreret i det daglige liv på en måde, så forskere har fået det indtryk, at det er hele den balinesiske kultur (ibid: 191)<sup>28</sup>.

På en lignende måde er strømmen af folkelige traditioner udbredt i det danske samfund, så man kan få det indtryk, at folkeligheden er dén danske kultur. De folkelige traditioner kommer både til udtryk som ideer og begreber (bl.a. om folkelig demokrati og oplysning) og i daglig praksis (bl.a. idræts- og undervisningsaktiviteter, frivilligt arbejde i foreninger, udvalg, råd m.m.). Det er ikke uden grund, at udefrakommende antropologer bl.a. amerikaneren Steven Borish har beskrevet folkeligheden som 'en dansk kerneværdi om velfærd og social ansvarlighed' (Borish 1991: 306).

Historikeren Claus Bjørn skriver, at Grundtvigs betydning for den danske samfundsmodel kommer til udtryk, når vi bruger begrebet 'i Grundtvigs fædreland' (Bjørn 1998: 59f). Der er utallige skildringer af Grundtvig og af folkeligheden, som har beskrevet baggrunden for danskernes forestilling om at tilhøre én dansk folkelig kultur (bl.a. Skovmand 1951, Wåhlin 1988, Stræde 1990, Engberg 1995, Harder 1995, Korsgaard 1997). Til gengæld er de kulturelle traditioner i det moderne danske samfund, der er præget af den industrielle udvikling, ikke udfoldet i samme grad, hverken i forskningen eller i danskernes selvforståelse.

I modsætning til den generaliserende forståelse af én dansk folkelig kultur finder jeg det relevant at betragte det folkelige som en strøm af kulturelle traditioner, der i analogi med Barths beskrivelser af Bali-hinduisme, ikke er altomfattende for alle samfundsmedlemmer.

---

<sup>28</sup> Barth kritiserer en række tidligere studier af Bali-hinduisme, bl.a. af de kendte antropologer Gregory Bateson (1949 i 1972) og Clifford Geertz (1973) (Barth 1989: 125f). De tidligere studier har nemlig svært ved at beskrive lokale variationer ved Bali-hinduisme og kommer til at overdrive betydningen af hinduismen for balinesisk kultur. Ifølge Barth mangler især Geertz analysebegreber og modeller til at beskrive kompleksiteten ved balinesisk kultur som bestående af flere strømme af kulturelle traditioner.

“We must recognize that Bali-Hinduism provides only some – rich, fascinating, and productive – ways of being Balinese and is neither all-embracing nor a necessary identity for every member of the society: it is by one among several major streams that compose Balinese civilizations.” (Barth 1993: 191).

De folkelige traditioner er med deres udbredelse i det danske samfund en rig del af dansk kultur, men kun som én blandt flere strømme af kulturelle traditioner.

Strømmen af folkelige traditioner blev udbredt i Danmark sidst i 1800-tallet i 'et tæt vævet net af politiske, økonomiske og kulturelle foreninger', der spænder fra det politiske parti Venstre, over andelsbevægelsen, til højskoler, gymnastik- og foredragsforeninger m.m. (Busck & Poulsen 2000: 282). De folkelige traditioner er gennem længere tid blevet videreført i et komplekst netværk af institutioner (bl.a. friskoler, efterskoler og højskoler som 'frie skoler', der har relationer til idræts- og ungdomsforeninger). Denne analyse fokuserer på en institution, der indgår i dette netværk for at illustrere, hvorledes der sker en aktuel overlevering af folkelige traditioner.

### ***En strøm af industrielle traditioner løst knyttet som den moderne sektor***

Den anden centrale strøm af kulturelle traditioner i det danske idrætsfelt kan kort præsenteres i en analogi med Barths studier af den moderne sektor på Bali.

Barth skriver, at den moderne vestlige kultur unægtelig har haft indflydelse på livet på Bali, men at denne strøm af kulturelle traditioner kun er løst sammenknyttet i en moderne sektor, der kommer til udtryk på fire områder: 1. moderne uddannelse, 2. produktion og forbrug i relation til verdensmarkedet, 3. politik og administration, og 4. forskellige kulturelle stilarter i håndværk, kunst og massemedier (Barth 1993: 236f).

Barth karakteriserer den moderne uddannelsessektor på Bali som del af et komplekst netværk af organisationer og medier, der er forbundet til det internationale samfund (ibid: 236). Ved uddannelser på Bali lærer den enkelte et

fællesindonesisk sprog og udvikler individuelle interesser i at opnå ledelses- og autoritetspositioner i den moderne sektor, der umiddelbart ikke ser ud til at videreføre en specifik kulturel identitet, men dog udviser en kontinuitet med kulturelle værdier som ærbødighed og eftergivenhed.

“First, it would seem that the modern sector does not provide any significant vehicle for articulating separate identity and ethnicity. Modern idioms and interests link persons to a pan-Indonesian identity and are conducive to nation-building, not to the articulation of regional distinctions. However, the construction of leadership and authority in the modern fields of education, administration and public life in general shows strong continuity with the past, especially in the forms of deference and polite respect that are practiced and in the emphasis on compliance rather than participation.” (ibid: 248).

Den moderne sektor for uddannelse, administration og offentlighed på Bali henter altså også baggrund i og viderefører kulturelle traditioner, som dog bliver kombineret med en pragmatisk modernitetsorientering (ibid: 237).

DTA kan forstås som en uddannelsesinstitution blandt mange, der er del af en moderne sektor. I det danske samfund tager den moderne sektor form som et komplekst netværk af institutioner, der også er forbundet til den internationale udvikling af uddannelser, forbrugsmønstre, politik, stilarter m.m. Barths beskrivelser af den moderne sektor for uddannelse udgør en nyttig analogi til DTA, hvor personer erhverver sig individuelle færdigheder som trænere i en modernitetsorienteret uddannelse. Ovenfor beskriver Barth dog også en identifikation med kulturelle værdier i den moderne uddannelsessektor.

Selv om det umiddelbart ikke er traditioner, der kendetegner uddannelsen ved DTA, kan man sige, at denne institution henter historisk baggrund i og viderefører en strøm af industrielle traditioner<sup>29</sup>. En kulturel strøm, der består af

---

<sup>29</sup> Begrebet industriel henviser her til en række kulturelle elementer, der er fulgt med industrisamfundets udvikling i Danmark. Modsat industrihistorisk forskning, der beskriver et

løst sammenknyttede traditioner fra udviklingen af det vestlige industrisamfund, fra sportstraditionens udbredelse med industrielle vækstidealer sidst i 1800-tallet og fra en faglig uddannelsestradition, der blev institutionaliseret i form af private og statslige skoler med den industrielle udvikling o. 1900 (Busck & Poulsen 2000: 262<sup>30</sup>).

#### **1.4 En sammentænkning af Bourdieus og Barths perspektiver**

Til trods for nuancerne i de to teoretikers forfatterskaber og begrebsapparat kan de anvendes selektivt til at belyse empirien. Bourdieus feltteori kan anvendes forholdsvis strukturalistisk for at analysere den tvedelte struktur, der omgiver de to uddannelsesinstitutioner i det danske idrætsfelt, og dette kan suppleres med Barths aktør- og procesorienterede analyse af strømme af kulturelle traditioner. Jeg bruger dem ikke som 'en grand theory', men sværger heller ikke til teoretisk eklektisme, når jeg søger at sammentænke de to teoretikere. Selv om Bourdieu og Barth kan læses som forskellige teoretiske tilgange (hhv. struktur- og aktørorienterede), er det, der gør dem forenelige, deres bidrag til at analysere forholdet mellem struktur og agency.

Bourdieu og Barth er parallelle figurer i den nyere antropologiske teorihistorie. De er på en gang inspireret af og gør op med centrale retninger i 1900-tallets antropologi nemlig hhv. fransk strukturalisme og engelsk strukturfunktionalisme. De to har i et mere eller mindre gennemgribende opgør

---

industrielt gennembrud, refererer jeg til en historieopfattelse, som ser på den langsigtede udvikling af idealer om industriel vækst på en række områder i Danmark fra midt i 1800-tallet (Hyldtoft, Askgaard & Christiansen 1983: 38).

<sup>30</sup> Ligesom bønderne havde etableret sig med højskoler, tog erhvervslivet initiativ til oprettelse af tekniske skoler og handelsskoler, der udbyder uddannelser i specifikke fagområder (Busck & Poulsen 2000: 262).

med deres forgængere bekendt sig hhv. til praksisteori og til transaktionalisme<sup>31</sup>. På trods af forskellene er der også en række paralleller mellem Bourdieu og Barth. De har begge udviklet analysebegreber for overordnet at kunne studere kulturer og samfund; i form af sociale felter eller strømme af kulturelle traditioner. Gennem deres forfatterskaber forsøger de også begge i stigende grad at gøre op med den udbredte antagelse i humanistisk og samfundsvidenskabelig forskning om, at der er en modsætning mellem struktur og agency.

Begrebsparret struktur og agency kan forstås som en metateori, der giver mulighed for at forklare, hvorledes forskellige teoretikere lægger mere eller mindre vægt på sociale strukturer eller på menneskets handlemuligheder. I artiklen 'What is agency?' (Emirbayer & Mische 1998) bliver baggrunden for agencybegrebet ført tilbage til oplysningstidens fokus på individets frihed og udviklingsmuligheder (ibid: 965). Desuden gennemgår Emirbayer og Mische forskellige teoretikers bidrag til at forstå agency, bl.a. Bourdieus beskrivelse af habituel praksis i sociale felter. Artiklens pointe er dog, at Bourdieu som andre teoretikere overser den temporale orientering ved agency; at aktører kan bevæge sig mellem og indenfor forskellige kontekster og orientere sig på varierende måder i forhold til fortid, nutid og fremtid.

"As actors move within and among these different unfolding contexts, they switch between (or 'recompose') their temporal orientations – as constructed within and by means of those contexts – and thus are capable of changing their relationship to structure." (ibid: 964).

---

<sup>31</sup> Ortner karakteriserer praksisteorier til forskel fra symbolsk interaktionisme og transaktionalisme. Praksisteoretikere fastholder, at et socialt system har en determinerende effekt på individets handlinger, mens transaktionalistiske teorier blev formuleret i et direkte opgør med strukturfunktionalistiske teorier til fordel for aktør- og procesorienteret analyse (Ortner 1984: 146). De praksisteoretiske tilgange er mange, men blandt dem er Bourdieus 'Outline of a Theory of Practice' (Bourdieu 1977) allerede en klassiker.

Under feltarbejdet har jeg bl.a. observeret aktørers konkrete bevægelser i to kontekster; hvor GIV er opbygget som en folkelig dannelseinstitution, mens DTA er konstrueret som en specialiseret uddannelsesinstitution. Kontekster, der generelt er orienteret hhv. mod fortid og fremtid, samt hhv. mod kollektiv dannelse og individuel uddannelse. De to elevgrupper orienterer sig derimod i tid og rum på måder, der kræver en forståelse af de enkeltes agency i forhold til traditioners videreførelse som institutionaliserede sociale strukturer.

Tidligt i sit forfatterskab præsenterede Bourdieu habitusbegrebet, som en indlejring af sociale strukturer i den enkelte: 'systems of durable, transposable dispositions' (Bourdieu 1977: 72). Med habitusbegrebet har Bourdieu analyseret, hvorledes et indlejret system af sociale strukturer disponerer den enkelte til at handle, kategorisere og forstå tingene i overensstemmelse med de dominerende positioner i et givet felt (Bourdieu 1997: 198). Bourdieus habitusbegreb kan læses som et bud på et traditionsbegreb, der lægger vægt på kontinuiteten ved, at fortiden reproducerer sig selv i nutiden og sikrer sin egen fremtid ved at disponere mennesker til at handle på måder, der er i overensstemmelse med de etablerede sociale strukturer.

"The systems of dispositions – a past which survives in the present and tends to perpetuate itself into the future by making itself present in practices structured according to its principles,... is the principle of the continuity and regularity" (Bourdieu 1977: 82).

Hvis jeg alene havde anvendt Bourdieus habitusbegreb, ville det på et tidspunkt være blevet nødvendigt at forlade dette for at forklare min empiri. I analysen af de to idrætsuddannelser finder jeg ikke Bourdieu alene dækkende til at forklare, at aktørerne ikke direkte følger de institutionelle positioner i feltet<sup>32</sup>.

---

<sup>32</sup> Det fremgår bl.a. ved, at nogle elever ikke stræber efter at erhverve sig en forskelligartet institutionaliseret kulturel kapital som folkelige ledere eller elitetrænere (jf. afsnit 1.2.b).



Derfor inddrager jeg også Barths aktørbegreb, hvilket giver mulighed for at udpege variationer i de enkeltes praksis og deres måder at forholde sig til de to centrale traditioner i det danske idrætsfelt. Barth beskriver, at de enkelte personer i sig samler et mønster med dele fra flere strømme af kulturelle traditioner og fra deres egne specifikke erfaringer i samfundet.

”I could put it that each person is ‘positioned’ by virtue of the particular pattern of coming-together in her of parts of several cultural streams, as well as particular experiences. To construct the internal dynamics of each of these streams, we have taken aspects of the persons apart and linked them up with parts of other persons in encompassing organizations and traditions; but the way the parts are variously embedded in complex persons remains a primary fact of life. ‘Positioning’ provides a way to put together again what we have wrent asunder, and to relate persons to the multiple traditions which they embrace, and which move them.”  
(Barth 1989: 140).

Barths beskrivelse af, at aktører er positioneret, så flere kulturelle strømme på variable måder er indlejret i den enkeltes liv, er ikke uforenelig med Bourdieus definition af et felt med positioner, som afspejler sig i de enkeltes dispositioner. Hvor Bourdieu lægger vægt på ’trægheden’ ved, at institutionaliserede strukturer reproducerer sig i agents habitus, fremhæver Barth processualiteten ved, at aktører bevæger sig ud fra flere kulturelle strømme.

Kombinationen af de to teoretiske tilgange giver mulighed for at udfolde nuancerne i mit materiale med et dobbelt analytisk perspektiv på institutionelle strukturer og elevgruppernes agency, som fremgår nedenfor.

<b>Bourdieu</b>	<b>Barth</b>
Strukturalisme (praksisteori)	Kulturstudier (transaktionalisme)
Felt med forskellige institutionaliserede positioner; tvedelt struktur	Sammensatte strømme af kulturelle traditioner; forskelle og ligheder
Agenter med indlejrede sociale dispositioner; habitus, som svarer til positioner i feltet	Aktører samler dele fra flere kulturelle strømme og fra egne partikulære erfaringer
Reproduktion	Forandring

**Table 1 Kombinationen af Bourdieus og Barths teoretiske perspektiver**

Bourdieu's field theory can explain the divided structure between institutionalized positions in the Danish sports field, as GIV and DTA are tied to. Barth supplements by describing the cultural complexity in the field, and that students have a certain degree of agency to combine elements from several streams of cultural traditions. Briefly said, Bourdieu provides a background for understanding the institutions and their different positions, while Barth provides the opportunity to identify several variations in the individual student's interpretations and practice.

## Litteratur

### Barth, Fredrik

- 1966 *Models of social organization*. London: Royal Anthropological Institute Occasional Papers no. 23.
- 1969 *Ethnic Groups and Boundaries. The social organization of cultural difference*. Oslo/Bergen: Universitetsforlaget.
- 1987 *Cosmologies in the Making. A generative approach to cultural variation in inner New Guinea*. Cambridge: Cambridge University Press.
- 1989 The Analysis of Culture in Complex Societies. *Ethnos* nr. 3-4: 120-142.
- 1993 *Balinese Worlds*. Chicago and London: The University of Chicago Press.

### Bateson, Gregory

- 1972 *Steps to an Ecology of Mind*. New York: Ballantine Books.

### Bjørn, Claus

- 1998 *Dengang Danmark blev moderne – eller historien om den virkelige danske utopi*. København: Forlaget Fremad.

### Borish, Steven

- 1991 *The Land of the Living. The Danish folk high schools and Denmark's non-violent path to modernization*. Nevada City, California: Blue Dolphin.

### Bourdieu, Pierre

- 1977 *Outline of a Theory of Practice*. Cambridge University Press.
- 1978 Sport and Social Class. *Social Science Information* 17 (6): 819-840.
- 1986 The Forms of Capital. I: Richardson, J. G. (ed): *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. New York/Westport/Connecticut/ London: Greenwood Press. p. 241-260.
- 1990 *In Other Words. Essays Towards a Reflexive Sociology*. Cambridge: Polity Press.
- 1996a *The Rules of Art. Genesis and Structure of the Literary Field*. Oxford: Polity Press.
- 1996b *The State Nobility: Elite Schools in the Field of Power*. Oxford: Polity Press.
- 1997 *Men hvem skabte skaberne? Interviews og forelæsninger*. København: Akademisk Forlag.
- 1998 *Practical Reasons. On the Theory of Action*. Cambridge: Polity Press.

- Bourdieu, Pierre & Passeron, Jean Claude**  
1977/98 *Reproduction in Education, Society and Culture*. London: Sage Publications.
- Broady, Donald**  
1991 *Sociologi och epistemologi. Om Pierre Bourdieus författerskap och den historiska epistemologin*. Stockholm: HLS Förlag.
- Bruhn, Verner**  
1997 *Det skæve træ. Træk af ungdomsforeningernes og gymnastikforeningernes historie efter 1945*. Vejle: DGI.
- Bukdahl, Jørgen**  
1943 Dansk idræt. I: Krogshede, K. (ed): *Idræt: Vor Tids store Folkeopdrager*. Odense: Forlaget Arnkrone. p. 333-335.
- Busck, Steen & Poulsen, Henning (eds)**  
2000 *Danmarks historie i grundtræk*. Århus: Århus Universitetsforlag.
- Callewaert, Staf**  
2003 *Fra Bourdieus og Foucaults verden – pædagogik og sociologi, diskurser og praktikker efter det moderne*. København: Akademisk Forlag.
- Christensen, Mette Krogh**  
2001 *Når alderen indhenter en*. Ph.d.-afhandling, Institut for Idræt, Københavns Universitet.
- Emirbayer, Mustafa & Mische, Ann**  
1998 What is Agency. *The American Journal of Sociology*. 103(4): 962-1023.
- Engberg, Poul**  
1995 *Den gådefulde folkelighed*. Herning: Poul Kristensens forlag.
- Geertz, Clifford**  
1973 *The Interpretation of Cultures; selected essays*. New York: Basic Books.
- Gleerup, Jørgen**  
2000 *Fra beskyttet diskurs til krydspres – højskolen ved en korsvej?* Arbejdsrapport nr. 19. Forskningsprojektet: Voksenuddannelse, folkeoplysning og demokrati. København: Danmarks Lærerhøjskole.
- Hansen, Jørn**  
1990 'Sport' og 'dansk idræt'. *Dansk Idrætshistorisk Årbog* 6: 73-90.  
1994 Fusioner – Danske Gymnastik og Idrætsforeninger – Danmarks Idræts-Forbund. Et historisk essay. *Dansk Idrætshistorisk Årbog* 10: 23-30.

**Harder, Thomas**

1995 *Om folkelighed; interview med Thomas Harder.* København: Gyldendal.

**Hermann, Aage & Andersen, Evald**

1935 *Den danske Idrætsbog.* København: Dansk Haandbogs Forlag.

**Hermann, Aage**

1935 Idrættens Aand. I: Hermann, A. og Andersen, E. (eds): *Den danske Idrætsbog.* København: Dansk Haandbogs Forlag. s. 11-13.

**Hyldtoft, O., Askgaard, H. & Christiansen, N.F.**

1983 *Det industrielle Danmark 1840-1914.* Herning: Systime.

**Høiris, Ole**

1993 Pierre Bourdieu og antropologi. *Jordens Folk* nr. 2: 42-47.

**Ibsen, Bjarne**

1995 Tipsloven. I: Trangbæk, E. (et al): *Dansk Idrætsliv.* Bind II. p. 35-49.

2002 En eller flere idrætsorganisationer - hvorfor forskelle mellem de nordiske lande? I: Eichberg, H. & Vestergaard Madsen, B. (eds): *Idrættens Enhed og Mangfoldighed.* Århus: Forlaget Klim. p. 187-212.

**Korsgaard, Ove**

1982/97 *Kampen om kroppen. Dansk idræts historie gennem 200 år.* København: Gyldendal.

1997 *Kampen om Lyset. Dansk voksenoplysning gennem 500 år.* København: Gyldendal.

**Krogshede, Kristian**

1943 *Idræt: Vor Tids store Folkeopdrager.* Odense: Forlaget Arnkrone.

**KUM: Ministeriet for Kulturelle Anliggender/Kulturministeriet.**

1983 *Betænkning om eliteidrætten i Danmark.* Betænkning nr. 992.

1987 *Betænkning om breddeidrætten i Danmark.* Betænkning nr. 1094.

**Liedman, Sven-Eric**

2000 *I skyggen af fremtiden. Modernitetens idehistorie.* København: Gads forlag.

**Munk, Martin**

1993 Cykelsportens distinktion. Feltbegrebet i sportssociologien. *Centring* 26: 58-68.

1999 *Livsbaner gennem et felt. En analyse af eliteidrætsudøveres sociale mobilitet og rekonversioner af kapital i det sociale rum.* Lund  
Dissertations in Sociology.

**Ortner, Sherry B.**

1984 Theories in Anthropology since the sixties. *Comparative Studies in Society and History* vol 26, 1: 126-166.

**Redfield, Robert**

1956 *Peasant Society and Culture: An anthropological approach to civilization.* Chicago: University of Chicago Press.

**Skovmand, Roar**

1951 *De folkelige bevægelser i Danmark.* København: Schultz.

**Stræde, Johannes**

1990 *Folkelighed og fremtid.* Herning: Poul Kristensens forlag.

**Wåhlin, Vagn (ed)**

1988 *Historien i kulturhistorien.* Århus: Århus Universitetsforlag.